

i govori (propovijedanjem) nego nadasve samim onim što jest, tj. samim sobom ukoliko je on utjelovljena Riječ Očeva.

Najveći doprinos ove radnje za opću teologiju je u tom što ona, i nenaručeno, upućuje na rješavanje klasične kristološke teškoće. »Zapovijed« o kojoj govori Ivanovo evanđelje nije neka Isusu »nalozena«, već uistinu »predana« volja Očeva. Uostalom, Ivan niti je htio stvoriti niti riješiti teškoću kasnije spekulativne kristologije. On je nadasve tom riječju, vidjesmo, htio istaknuti značaj Isusova, proročkog poslovanja. A onda, htio je naglasiti obvezatnost na poslušnost koju Isusovo slušateljstvo, uz cijenu vječnog života ili osude, duguje Riječi Objavitelji.

Takvo rješenje poteškoće oko »zapovijedi« može se primijeniti i na ona druga Ivanova mjesta koja rade o »smrtnoj« zapovijedi. To slijedi upravo odatle što je Iv 12, 49—50 most koji spaja oba dijela Ivanova evanđelja: prvi završava, drugi uvodi. U prvom Isus, objavitelj Očev, izvršava »zapovijed« Očevu da objavi Oca životom; u drugom — smrću (u smislu Iv 3, 16—17).

B. Duda

Studia moralia, I—II. Rim 1962—1964. Izdala »Academia Alfonsiana« ili Institut teološke moralke.

U ovim svescima sakupljena su glavna pitanja s područja suvremene moralke. Pitanja su raznolika. Rješenja su kao neki prijedlozi, pojedini aspekti, možemo reći: mišljenja pojedina.

Tu nalazimo rasprave o biblijskim izvorima moralke. U tom smislu A. Humbert (I, 187—220) raspravlja o smislu nauke o opsluživanju zapovijedi prema nauci sv. Ivana u Evanđelju i u Prvoj poslanici. Biblijskim putem vraća se na staru nauku izraženu npr. kod sv. Tome u II—II, 184, 3 i na paralelnim mjestima. — J. Endres s punim pravom tvrdi (II, 43—73) da nije dovoljna egzegetska metoda da se osnuje moralna kako traži znanost i život. Potrebna je filozofija, etika i osobito nauka o prirodno-moralnom zakonu. — Opravdano zaključuje i R. Koch (II, 73—88) da se nauka o nasljedovanju Boga nalazi i u St. Zavjetu, izražena doista ne izričito ali niti manje jasno.

Razni pisci zalaze na područje povijesti. Murphy (I, 49—85) traži centralnu ideju moralke u patristici te nalazi da je ova: posvećenje čovjeka u nasljedovanju Krista u svrhu obnove slike Božje u čovjeku. Irenej, iznosi pisac, na osobit način naglašuje teoretsku osnovu moralke u antropologiji kako se očitovala u utjelovljenju Kristovu, a temelj moralci u nasljedovanju Krista. — Na područje povijesti moralke spada i studija L. Verechheova, u kojoj iznosi neke smjernice za shvaćanje povijesti moralke naših dana: — Jedna od najdužih rasprava jest rasprava D. Caponea (I, 265—343 i II, 89—155), u kojoj dovodi u sklad naučavanje sv. Alfonsa s naučavanjem sv. To-

me u pitanju o vjerojatnosti i savjesti. Svakako i ova studija dokazuje zrelost suvremenog shvaćanja toga pitanja, koliko naime posve očito teolozi skreću na razboritost kao glavno utočište za rješavanje praktičnih slučajeva savjesti.

Nijesu mogla izostati pitanja o naravi moralke i o nenoj metodi. B. Häring (I, 11—49) iznosi svoju teoriju o kristocentričnoj sistematizaciji moralke. Smatra da laičkoj etici možemo jedino efikasno suprotstaviti specifično kršćansku moralku. Razumije se, to ne bi svatko potpisao, jer treba razlikovati znanost od života, logiku od doživljaja. Osim toga, vrlo je teško shvatiti kako je moguće raspravljati na bazi objavljenih istina s onima koji uopće Objavu ne priznaju. Počinila bi se neoprostiva greška u metodičkom postupku, što ne bi moglo ostati bez negativnih posljedica za apologetski momenat kršćanske moralke. — Rasprava o egzistencijalizmu i etici, napisana od T. Fornovillea (I, 145—185) mora se promatrati s izvjesnom rezervom. Mnogo se prešućuje. U mnogim tvrdnjama pisac prebaue pitanje s centra na periferiju, i obratno. Možda bih sveo centralno pitanje na ovo: da li autonomna ili heteronomna etika znače postavljanje rješenja »per se et non«? — Više klasičnim putem stupa J. Endres (I, 221—263) u raspravi o spekulativnoj i praktičnoj istini. Međutim, da je svoje izlaganje potkrijepio više pozivom na klasično iznošenje istine, rasprava bi bila dobila i na jasnoći i na čvrstoći. — L. Buijs iznosi nekoliko vrijednih opaski o pitanju obnove naučne moralke (II, 11—41) dovodeći u vezu moralku s Govorom na gori. — U strukturu moralke spada i »kršćanska moralna nadsvijest«, kako iznosi A. Hortolan (II, 157—173). — K. O Shea (II, 175—189) traži razliku između znanstvenog i personalističkog elementa u činu vjere.

Mnoga su pitanja iznesena o aplikaciji moralke. Amo spada Hortolanov članak o moralci i ekonomici (I, 121—143), Riordanov članak o pastoralnoj psihologiji (I, 345—387), vrlo zanimljiv i značajan članak Petersov o pravu i dužnosti čuvanja tajna u vezi s razvojem modernih načina prodiranja u svetište osobne savjesti (II, 191—255). Osobito je sistematske naravi članak Riordanov (II, 255—275) o pitanju pastoralne teologije danas. Zaključni članak o socijalnoj savjesti, osobito u vezi s opsluživanjem pravde i ljubavi (II, 277—336), što ga je napisao B. de Margerie, još jednom dokazuje da su »Studia moralia« otvorena prema svemu što se događa u sferi moralne problematike.

Kao vrlo praktično pitanje treba naglasiti raspravu A. Regana (I, 389—449) o propovijedanju. Vrijedno je istaknuti kako pisac dovodi tu uzvišenu službu u vezu s najvišim otajstvima kršćanskog života. Nije li od osobite važnosti isticati potrebu da propovijedanje bude zaodjenuto što više u ruho nadnaravi? Vječna je istina da niti je što onaj koji sadi niti onaj

koji zalijeva, nego onaj koji daje da raste (1 Kor 3, 7).

Nitko se ne može oteti dojmu da »Studia moralia« pružaju znatnu građu za »ažuriranje« moralke. Cini nam se ipak da treba upisati u defekt to što pisci pojedinih članaka vrlo malo računaju na jasne intervencije redovitog crkvenog učiteljstva u pitanjima o kojima raspravljaju. Bez sumnje je da bi njihova izlaganja bila temeljitija i jača kada bi se oslonila na to učiteljstvo, koje svakom teologu mora biti »proxima et universalis norma« naučavanja i vjerovanja.

J. K.

P. MILAN MIKULIĆ, O. F. M. — *De vita et gestis Nicolai Bianković episcopi Makarskensis (1645—1730)*. Pontificium Athenaeum Antonianum. Facultas theologica. Theses ad Lauream N.—257. Romae 1964. — 184 str., 24 dokumenta u prilogu s XI tabli njihovih faksimila.

Makarski biskup Nikola Bijanković spada među one likove naše crkvene i narodne prošlosti o kojima je literatura počela rasti gotovo neposredno poslije njihove smrti. Već je 1756. J. Cetinčić napisao o njemu *Il compendio della virtuosa vita del Servo di Dio Mons. Nicolò Biankovich* (do danas u rukopisu) nastojeći ga prikazati kao svetački lik. Cetinčićem su se zatim poslužili D. Farlati (*Illyricum Sacrum III, 514; IV, 203*) i još više I. Lučić-Pavlović (*Kratko prikazanje života, kriposti i čudesa... Nikole Bianković... 1798; Breve ragguaglio della vita del Servo di Dio Mons. Nicolò Biancovich... 1800*).

Nešto je drukčije Biskupa osvijetlio, posebno što se tiče njegova sukoba s franjevcima, S. Zlatović (*Franovci države Presv. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji, Zagreb 1888*) pošto se mogao osloniti i na niz izvora izvan Cetinčića-Pavlovića.

O. M. Mikulić se dao na daljnju potragu za izvorima o Bijankoviću te pronašao i proučio golem materijal u rimskim crkvenim arhivima. Na toj je osnovi u šest poglavlja svoje disertacije obradio njegov život i djelovanje: njegovo podrijetlo, školovanje (Loreto), prve crkvene službe u domovini (upravitelj dobara splitske nadbiskupske menze u Kaštel Sućurcu, lektor gramatike i moralna u Splitu, splitski kanonik, apostolski misionar i ustanovitelj oratorija sv. Filipa Nerija u Splitu, itd.). Posebno se zadržao na njegovoj upravi makarskom biskupijom, najprije u svojstvu apostolskog vikara a zatim kao njezina biskupa (1699—1730).

Kad se Bijanković nije uspio democi splitske nadbiskupske stolice a nije mu pošlo za rukom sjesti ni na trogirsku stolicu, razvio je u makarskoj biskupiji, upravo oslobođenoj od Turaka, živu pastoralnu djelatnost. Nastojao je, prije svega, utvrditi granice svoje biskupije (makar i na uštrb susjednih malih biskupija), vierski i moralno preodgojiti svoju pastvu, podići broj an kler i dovesti na župe sekularne

svćeničke umjesto franjevacu. To ga je dovelo u duge i bezuspješne sukobe s njima, što je — drži A. — znatno naskodilo i ostalim njegovim naporima.

Na kraju govori o njegovu štovanju kao i o nastojanjima i protivljenjima oko njegove beatifikacije.

Svoj je rad A. bogato argumentirao. Iskočili su refelnije i Biskupov lik, i čitavo njegovo vrijeme i prilike onoga kraja u jednom prelaznom razdoblju, u vremenu naime kad su i u onim dijelovima domovine Turci bili potisnuti — razdoblja koja su ne samo historijski zanimljiva nego, ponajčešće, i odlučna za daljnji razvoj. U tom smislu je značenje radnje, barem indirektno, znatno prerasio okvir jednog životopisa. Pa treba samo poželjeti da A. što prije ostvari svoju nakanu da u cjelini objelodani pronađeni bogati arhivski materijal. To će čitaocu, pored ostaloga, omogućiti i da odrednije misli o pojedinim njegovim sudovima o Bijankovićevu biskupovanju.

J. T.

Svećenik pred Svetohraništem. Razmatranja kod sata klanjanja.

»Euharistija je Srce Crkve«, rekao je firentinski kardinal Florit govoreći na radiju prigodom talijanskog nacionalnog euharistijskog kongresa u Pisi u lipnju 1965. U pismu biskupu u Mondoiviu prigodom proslave 400-godišnjice izbora sv. Pija V na papinsku stolicu Papa Pavao VI ističe da temeljni uvjeti pontifikata Pija V: časna pobožnost prema Božjoj Majci, euharistijska pobožnost i pastoralno stremljenje za obnovom, da opet procvate »Civitas christiana« — »moraju i danas orijentirati proučavanja i djelovanje crkvenih ljudi kao i osjetljivih i spremnih laika, da ispravno shvate i snažnije ostvare ono zdravo posuvremenjenje na koje nas Sabor poziva.«

Sedmični sat klanjanja Isusu u euharistiji jest za svećenika gotovo neophodan, svakako veoma koristan, da bi mogli srcem k Srcu razgovarati sa svojim Učiteljem i Vodom — o njemu, o sebi i svom radu, ustrajati i nadopovati u životu što većeg sjedinjenja s Isusom. Društvo svećenika klanjalaca splitske i makarske biskupije izdalo je pod gornjim naslovom 52 sata klanjanja, raspoređenih po mogućnosti prema crkvenoj godini. Razmatranja su suvremena i veoma zgodna. Jedan naš biskup, revni klanjalac, pisao je izdavaču: »Lijepo zahvaljujem na poslanoj mi knjizi, koju sam odmah preporučio dragoj subračić svećenicima uvjeren, da će im izvršno poslužiti osobito u sedmičnom satu klanjanja, a u kojoj nalazimo uvijek ljepše milije slike našega Gospodina i novo i svježije oduševljenje za svećenički svetiji život po Nje govom Srcu.«

K tome, jedva treba spomenuti da se liturgijska obnova, koja je danas središte novoga života u Crkvi, ne da zamisliti bez jake i žarke pobožnosti prema presv. euharistiji.

A. P.